

Orosz Júlia

A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének szerepe Magyarország újjáépítésében a második világháború után (1945–1946)¹

A történelem folyamán a nők a társadalmi- és a politikai élet minden területén háttérbe voltak szorítva. Általános és korlátozás nélküli, teljes választójoguknak, illetve választhatóságuknak biztosítása Európa legtöbb országában csak a második világháború után következett be. Így volt ez Magyarországon is, ahol 1945-ben történt meg a női választójog elfogadása és annak teljes körű érvényesítése. A szocialista fejlődés útjára lépő országok kötelességüknek tartották a női egyenjogúság megvalósítását. A „nőkérdés” a hatalmon lévő Magyar Kommunista Párt (MKP), majd utódpártja a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) politikájában és propagandájában kimagasló szerepet kapott. Ezáltal 1945 után teljesen új helyzet állt elő: a nők társadalmi súlya érezhetően megerősödött. A háborús embervesztés miatt jelentősen megnövekedett a nők számbeli fölénye. Sok esetben a nők családfenntartókká váltak, ebből fakadóan kénytelenek voltak az otthon elfoglaltságából kiszakadni és munkát vállalni az iparban vagy a szolgáltatás területén. Mindezen túl az egész ország romokba hevert, így szükségessé vált a női kéz bevonása az újjáépítési feladatokba is.

A második világháborút követően a női szervezetek és mozgalmak életében szintén új korszak kezdődött. 1944. november elején, Szegeden megalakult az Antifasiszta Dolgozó Nők Szövetsége. Decemberben Orosházán is létrejött az új szervezet, amelynek nevét Magyar Nők Demokratikus Szövetségére (MNDSZ) változtatták. 1945. január 28-án megalakult az országos szervezet Debrecenben, február 18-án pedig Budapesten az Országos Vezetőség.² A látszólag pártonkívüli társadalmi szervezet az MKP befolyása alatt állt, és a nők körében folyta-

¹ A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4. A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése országos program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

² Schadt Mária: *Struktúra és funkcióváltozások az MNDSZ-ben 1950 és 1953 között.* In: Palasik Mária (szerk.). *A nő és a politikum. A nők politikai szerepvállalása Magyarországon.* Budapest, 2007, Napvilág Kiadó. 167.

tandó kommunista ténykedés fedőszervének tervezték.³ A párt célja az volt, hogy a különböző párthoz tartozó és pártonkívüli nőket egységes demokratikus nőmozgalomba tömörítse, és így felülről irányítsa őket.

A nőszervezet első kiáltványában a következő olvasható: „*Bátrak leszünk, mint volt a németek ellen Munkács várát védő Zrínyi Ilona; iskolát fogunk építeni, mint Lorántffy Zsuzsanna, az elnyomottak felszabadításáért fogunk küzdeni, mint küzdött a jobbágyok felszabadításáért Varga Katalin, tanulni és tanítani akarunk, mint a nagy nőnevelő: Teleki Blanka és Veres Pálné, küzdeni akarunk a nők egyenjogúságáért, mint [...]*”⁴ A szövetség eredeti terve szerint feladatai közé egészségügyi, szociális, kulturális és politikai felvilágosító, illetve nevelői, oktatói munkák tartoztak volna. A későbbiekben ez megváltozott, a kommunista hatalomátvétel után főként a párt politikájának érvényesítésére és a nőknek a szocialista építőmunkába való bevonására törekedtek. Az MNDSZ irányító szerve a Titkárság volt, tagjait részben választották, másokat kooptáltak. Apparátusa szervezési, népművelési, káder, külügy és gazdasági osztályokból állt, s voltak megyei és járási titkárságok is.⁵ A nőszövetség vezetősége kezdetben koalíciós volt, megalakulásakor elnöke Tildy Zoltánné (kisgazdapárti), alelnökei Darvas Józsefné (parasztpárti) és Ágoston Péterné (szociáldemokrata), ügyvezető alelnök Gárdos Mariska (szociáldemokrata, 1945-től kommunista) voltak.⁶ Rövid ideig Hegyesi Erzsébet (kommunista) volt a titkár, majd pedig Fái Boris (kommunista) töltötte be ezt a pozíciót.⁷ 1946-tól a szövetség főtitkára Rajk Lászlóné (Földi Júlia) lett, aki ezt követően 1947-től 1949-ig az MNDSZ elnöki tisztét töltötte be. Kinevezését valószínűleg férje, Rajk László tisztségének köszönhette (ahogyan sok más nő is férje pozíciója miatt került be a nőszövetségbe), ám később mindketten a koncepciós perek áldozatául estek. Rajk Júliát férje halála után ötévi börtönbüntetésre ítélték.⁸

³ Pető Andrea: *Nőhistóriák. A politizáló magyar nők történetéből 1945–1951.* Budapest, 1998, Seneca. 100.

⁴ Bassa Endre: *Mit kell tudni a nőmozgalmakról?* Magyar Nők Országos Tanácsa. Budapest, 1982, Kossuth Könyvkiadó. 102.

⁵ Schadt Mária: 184.

⁶ Gárdos Mária (ismertebb nevén Gárdos Mariska, született Grünfeld Mariska, férje után Pintér Györgyné) (1885–1973) – magyar író, újságíró, a szocialista nőmozgalom egyik vezetője, kiváló szónok és oktató. 1904-ben megalapította a Magyarországi Munkásnő Egyesületet, 1905-től a *Nőmunkás* c. lap szerkesztője. 1909-től az Országos Nőszervező Bizottság titkára. 1913–1914-ben Amerikában előadókörúton járt. 1919–1932 között emigrációban élt. 1945 után bekapcsolódott a magyar nőmozgalom szervezésébe. Az MNDSZ egyik megalapítója, első ügyvezető alelnöke, az *Asszonyok* c. lap szerkesztőbizottságának tagja. 1949-től az aktív munkától visszavonult. 1971-ben a Magyar Nők Országos Tanácsának örökös tagjává választották. S. Zimmermann: Mariska Gárdos. In: F., D., Haan, K., Daskalova, A., Loutfi (Ed.): *A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms: Central, Eastern, and South Eastern Europe 19th and 20th Centuries.* Central European University Press. Budapest–New York, 2005. pp.: 148–152.

⁷ Bassa Endre: 103.

⁸ Pető Andrea: *Rajk Júlia.* Budapest, 2001, Balassi Kiadó. 55.

A szocializmus elméletileg a határtalan lehetőségek időszaka volt, de könnyen válhatott bárki kegyvesztetté, amire a legjobb példa éppen a fent említett Rajk Lászlóné esete. A kommunista vezetőségnek nem emancipált nőkre volt szüksége, hanem irányítható, hűséges parancsvégrehajtókra. Sokszor fordult elő, hogy egyes nők hirtelen eltűntek a közvélemény elől (pl. Tildy Zoltánné). A MNDSZ koalíciós vezetőségét is fokozatosan lecserélték kommunistákra. Sőt, idővel a nőszövetség összetételét olyannyira megváltoztatták, hogy szinte csak munkáskaderekből állt, és csak elvétve lehetett találni közöttük értelmiségi nőt.⁹

A nőszervezet tevékenységéről és fejlődéséről egy tanulmányban nem lehetséges teljesen átfogó képet nyújtani, ezért az MNDSZ történetéből csak egy apró részletet szeretnék ismertetni, mégpedig a szövetségnek a második világháború után végzett óriási, főként szociális munkáját. Az 1945-ös év Magyarország életében az újjáépítés, az újrakezdés időszaka volt. Az akkori borzasztó helyzetet a mai fiatalság csak régi képekből, filmrészletekből ismerheti meg, képzelheti el. Az egész országban nagytakarítás folyt, rengeteg volt a rom, a barikád és a szemét, amit el kellett hordani. Nem volt kenyér, tüzelő, világítás vagy éppen lakás, de mindezekon túl a legfontosabb feladatnak a gyermekekről való gondoskodás bizonyult, ami az MNDSZ tevékenységében vezető helyet foglalt el.

Tildy Zoltánné, az MNDSZ elnöke a Vasasok székházában tartott nagygyűlésén bejelentette, hogy a nők teljes jogú polgárokként akarják kivenni részüket Magyarország újjáépítéséből, s ezért alakították meg a szervezetet. Beszédében kiemelte a szövetség legfontosabb feladatait, amely a következőket tartalmazta: részvétel a háború okozta rombolás nyomainak eltüntetésében; szociális tevékenység az ínség és nyomor megszüntetésére érdekében; a nők demokratikus átnevelése és bevonásuk az ország újjáépítésébe, az új társadalom felépítésébe.¹⁰

A legfontosabb eseményekről leghamarabb az újságokból lehetett értesülni, viszont meg kell jegyezni, hogy a szocializmus idején a sajtóorgánumok erősen cenzúrázottak voltak és a MKP politikai beállítottságát tükrözték, ezért megfelelő kritikával kell a sajtóhíreket vizsgálni. A nőszövetség megalakulása után *Asszonyok* címmel saját folyóiratot indított, főszerkesztője Aranyossi Magda lett. A lap első számát 1945. június 18-án adták ki, eleinte rendszertelenül, majd 1949 októberéig hetente jelent meg, innen kezdve pedig felváltotta a *Nők Lapja* című hetilap. Gárdos Mariska, az MNDSZ ügyvezető elnöke a következő szavakkal bocsájtotta útjára a lapot: „A béke áhítatos pillanatában a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége nagy ajándékkal lepi meg a magyar nőt, megajándékozza a demokratikus Magyarország első női lapjával, az »Asszonyok« című újsággal. Meggyőződésünk, hogy hazánk újjáépítésének nagy feladatában az »Asszonyok« szellemi irányítása is történelmi jelentőségűvé fog emelkedni. Lapunk jelszava: Építő munka, egyenjogúság, szabadság!”¹¹. Az *Asszonyok* az MKP

⁹ Schadt Mária: 185.

¹⁰ Orosz Szilárd: *Adalékok a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének Szabolcs és Szatmár megyei szervezeteinek megalakulásához és tevékenységéhez (1944–1948)*. <http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/439-473.pdf> (Letöltve: 2014. október 10). 439–440.

¹¹ Gárdos Mária: *Ujjong a lelünk*. Asszonyok, 1945. június 18. 1. évf., 1. sz. 1.

támogatását élvezte, a lap idővel az egyik legfontosabb, a külvilágnak szánt szócsővé vált, s nemsokára 9000 példányszámban jelent meg.¹²

1945. szeptember 22-én az MNDSZ nagygyűlést tartott „*Ruha! Élelem! Fűtés!*” címszóval. Az *Asszonyok* 1945. október 1-jei számában a következőket olvashatjuk erről: „*Mi, magyar nők segíteni akarunk magunkon, gyermekeinken és szabad magyar hazánk felépítésén*”.¹³ A nagygyűlés elhatározta, hogy az asszonyok akciójának elsősorban a gyermekek felé kell fordulnia annak érdekében, hogy már azon a télen se legyen egyetlen éhező vagy fázó gyermek sem. Minden egyéb gondot megelőzőtt a gyermekek megmentése, járványok elleni beoltásuk, a fővárosból vidékre költöztetésük lebonyolítása, valamint étkeztetésük megoldása. Létrehoztak egy önálló segélyszervezetet Nemzeti Segély néven, amelyet a Népjóléti Minisztérium és az MNDSZ támogatott. A Nemzeti Segély gyermekotthonokat rendezett be, megszervezte országos szinten a tej- és anyatejellátást, emellett gyűjtéseket, segélyakciókat szervezett és bonyolított le.¹⁴ A nők jelentős szerepet vállaltak a gyermekek elhelyezésében, gondozásában, abban, hogy minden iskolában legyen legalább egy-két fűtött helyiség, illetve a rászorulóknak cipőhöz, meleg ruhához, élelemhez jussanak. Az MNDSZ célul tűzte ki a dolgozó asszonyok gyermekei elhelyezésének a megoldását. Ezért napköziket hoztak létre, ahol képzett óvónők, nevelőnők ügyeltek a gyermekekre.¹⁵

Az MNDSZ fontos tevékenysége volt minden év decemberében az ún. karácsonyi akció megszervezése. A jótékonysággal kapcsolatos hírek folyamatosan betöltötték az *Asszonyok* hasábjait.¹⁶ Felhívással fordultak a magyar társadalom minden rétegéhez, hogy pénzzel, élelemmel, iparcikkal, ruhával vagy bármi mással járuljanak hozzá az akció sikeréhez, annak érdekében, hogy karácsonyeste ne legyen gyermek mosoly nélkül. Megalakították az MNDSZ Karácsonyi Akciójának Intéző Bizottságát, melynek tagjai többek között Tildy Zoltánné, Rajk Lászlóné, Ágoston Péterné, Ratkó Anna, Sólyom Lászlóné és még sokan mások voltak. Az asszonyok adományért, támogatásért házról-házra, üzletről üzletre, üzemekbe, gyárakba jártak. A nőszövetség tagjai személyesen keresték fel a rászorulókat, összegyűjtötték a címeket és azt, hogy hol, kinek mire van a legnagyobb szüksége. Tildy Zoltánné, az MNDSZ elnökhelyettese a következő megindító szavakat mondta az akcióhoz: „*Asszonyok vagyunk, nők és tudjuk, hogy a szeretet, a segíteni akarás csodát művelhet. Ha feladatunkat sikerrel oldjuk meg, akkor nyugodt lelkiismerettel állhatunk a magunk karácsonyfája alá, valahol egy asszony nekünk köszönheti gyermekének boldog kacagását.*”¹⁷

¹² Pető Andrea: *Nőhistóriák. A politizáló magyar nők történetéből 1945–1951.* 106–107.

¹³ *Ruha! Élelem! Fűtés!* *Asszonyok*, 1945. október. 1. 1. évf., 5. sz. 3.

¹⁴ Bassa Endre: i.m. 106.

¹⁵ Teőreök Mária: *Gyermekparadicsom.* *Asszonyok*, 1945. november 15. 1. évf., 8. sz. 5.

¹⁶ Pető Andrea: *Nőhistóriák. A politizáló magyar nők történetéből 1945–1951.* 107.

¹⁷ Teőreök Mária: *Karácsonyt mindenkinek.* *Asszonyok*, 1945. december 15. 1. évf. 10. sz. 7–8.

A karácsonyi akció befejezése után az *Asszonyok* 1946 januári számai beszámoltak a gyűjtés eredményeiről, a szétosztás módszereiről és lebonyolításáról. Kétségtelen, hogy az asszonyoknak igen széles tömeget sikerült megmozgatni. Az MNDSZ gyűjtésére 300 millió pengő készpénz érkezett be, és több mint 60 000 ezer csomagot osztottak szét a gyermekek között. Az adományokat szociális szempontok szerint osztották szét, mérlegelve a rászoruló helyzetét.¹⁸ A fővárost részesítettek előnyben, amit azzal magyaráztak, hogy a vidék helyzete nem olyan kétségbeejtő, mint Budapesté (több az élelem, a tüzelő). Budapesten és környékén az elosztás egytől négyig terjedő pontrendszer szerint történt, minden kerület a rászoruló aránya szerint kapta az adományokat. Természetesen a legrosszabb helyzetben az árva gyerekek voltak, így az adományok jelentősebb részét a gyermekintézmények kapták.¹⁹

A háború után mindenképpen a gyermekek helyzete volt a legrosszabb, nagyon sokan éltek az utcákon teljes elhagyatottságban. Mintegy 40 ezer gyereket helyeztek el árvaházakban, különböző intézményekben, illetve családoknál. A nőszövetség a ruhagyűjtések és a segélyakciók mellett vállalta, hogy olyan nevelőszülőket keres, akik átmenetileg hajlandók a gyerekeket vállalni.²⁰ Az MNDSZ egy éves tevékenységéről az *Asszonyok* 1946. március 1-jei száma adott információt. 1945 januárjában legelőször is az éhező gyermekek megsegítését tartották feladatuknak. Így 22 napközi otthont létesítettek, ahol 8000 gyereket láttak áll, 15 tejkonyhát hoztak létre, amely 1488 gyermeknek szolgáltatott tejet. A 3 bölcsőde 67 csecsemőről gondoskodott, 4600 gyermeket vidéken helyeztek el és kb. 60000-nek jutattak ruhát, cipőt és élelmet.²¹

Az újjáépülő Magyarország életében kiemelt helyett foglalt el a hadifogolykérdés megoldása, így az MKP még 1945 novemberében létrehozta a Hadifogoly Irodát, vezetője Sziklai Sándor volt. Az Iroda legfontosabb feladatának a hadifoglyok felkutatását, a kapcsolatok létrehozását a hozzátartozókkal, és a hazatértek megsegítését tekintette.²² A hadifoglyok fogadásának lebonyolításában az MNDSZ is jelentős részt vállalt. Olyan társadalmi szervekből és egyesületekből, mint az MNDSZ, Vöröskereszt, Szociális Testvérek Társasága, Nemzeti Segély és a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség megalakították a hadifogoly szolgálatot azzal a céllal, hogy a hazatérő hadifoglyokat mindenütt meleg étellel, szállással, a lehetőséghez képest ruhával fogadhassák.²³ A hadifogoly

¹⁸ Biró Vera: *Karácsonyi akciónk*. *Asszonyok*, 1946. január 1. 2. évf. 1. sz. 5.

¹⁹ Kenyeresné dr. Bolgár Ágnes: *A gyermekekért!* *Asszonyok*, 1946. január 25. 2. évf. 2. sz. 2–3.

²⁰ Izsáky Margit: *Mentsétek meg a gyermekeket!* *Asszonyok*, 1946. február 10. 2. évf. 3. sz. 5–6.

²¹ Aranyossi Magda: *Egyesztendő a Nőszövetség*. *Asszonyok*, 1946. március 1. 2. évf., 4. sz. 1.

²² Kosztricz Anna: *Sorsok a háború után. Az MKP Hadifogoly Iroda tevékenysége. ArchivNet: XX. századi történeti források, 2009, 9. évf. 6. sz.* http://www.archivnet.hu/pp_hir_nyomtat.php?hir_id=101 (Letöltve: 2014. november 6.)

²³ R. Rónay Magda: *Asszonyok a hadifoglyokért*. *Asszonyok*, 1945. szeptember 1. 1. évf. 4. sz. 3.

szolgálat központi ügyvezető bizottságának ügyvezető elnöke Tildy Zoltánné, alelnöke Rajk Lászlóné lett. A bizottság feladata a szociális gondok enyhítése volt.²⁴ A nőszövetség a magyar asszonyok nevében küldöttséggel kereste fel Vorosilov marsallt, hogy kifejezzék hálájukat, amiért a hadifogságból a katonákat jóval a békekötés előtt hazabocsájtották. A küldöttségben részt vett Rajk Lászlóné, Pokorny Hermanné, Fái Boris, Kenyeres Imréné és Kupor Józsefné.²⁵ „*Arra az örömhírrre, hogy hadifoglyaink hazajönnek a Szovjetunió nagy marsalljának irántuk tanúsított jóvoltából, megmozdult az egész ország. Mindenki részt kért az ezzel kapcsolatos munkából és nemes verseny indult meg a magyar asszonyok közt, ki tehetne többet és hasznosabbat a hazatérők érdekében.*” – írta büszkén az MNDSZ-beszámoló.²⁶ A nőszervezet fő feladatának a hadifoglyok szervezett fogadtatását tartotta.

Természetesen meg kell jegyezni, hogy sem a Hadifogoly Iroda, sem pedig az MNDSZ vagy más szervezet nem tudta elősegíteni a hadifoglyok mielőbbi hazatérését. Az ezzel kapcsolatos tárgyalások a szovjet és a magyar kormányfők között folytak. A Szovjetunió, mivel óriási emberi veszteségeket szenvedett a háborúban és szüksége volt gazdasága újraindításában a hadifoglyok munkájára, halogatta hazaengedésük időpontját. A hadifoglyok átnevelése még a Szovjetunióban megkezdődött, és csak azoknak volt esélyük valamivel hamarabb eljőnni, akik kommunistává, vagy szovjetbaráttá váltak. Mindemellert a MKP is főként azért támogatta a hadifogly-kérdés mielőbbi megoldását, hogy ennek folytán még több embert tudhasson pártja tagjai között.²⁷ A hadifoglyok nagyobb számban csak 1947-ben tértek haza, fogadásukat, élelmezésüket, egészségügyi vizsgálatukat részben az MNDSZ nőtagjai szervezték meg és végezték el, amivel országos hírnévre tettek szert.²⁸

1946. április 6–7-én az MNDSZ megtartotta első országos találkozóját. Először gyűltek össze az ország minden részéből asszonyok, lányok, akik szervezték a nők munkáját, részt vettek az ország újjáépítési folyamatában és a rászoruló családok, gyerekek megsegítésében. A találkozón négy napirendi pontot tárgyaltak meg: Magyarország bel- és külpolitikai helyzetét; a magyar nők gazdasági, politikai, társadalmi helyzetét és feladatait; az MNDSZ eddig munkáját, eredményeit, a jövőre vonatkozó munkatervét; a családok és a gyermekek védelmét, valamint sor került az országos vezetőség megválasztására is.²⁹ A találkozóra Budapestről 137, Pestkörnyékről 88, vidékről pedig 898 küldött érkezett. Kiadtak egy brosrát, ami az *Üzenet a magyar nőkhez* címet viselte. A találko-

²⁴ Pető Andrea: *Rajk Júlia*. 57.

²⁵ *A hadifoglyokért*. Asszonyok, 1945. november 1. 1. évf. 7. sz. 10.

²⁶ R. Rónay Magda: *Hadifogoly szolgálat*. Asszonyok, 1945. november 15. 1. évf. 8. sz. 9.

²⁷ Kosztricz Anna: Sorsok a háború után. Az MKP Hadifogoly Iroda tevékenysége. *ArchívNet: XX. századi történeti források*, 2009, 9. évf. 6. sz. http://www.archivnet.hu/pp_hir_nyomtat.php?hir_id=101

²⁸ Pető Andrea: *Nőhistóriák. A politizáló magyar nők történetéből 1945–1951*. 111.

²⁹ *A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének országos találkozója lesz április 6–7-én*. Asszonyok, 1946. március 25. 2. évf. 6. sz. 1.

zón összefoglalták követeléseiket is, amelyek között szerepelt bölcsődék, óvodák, napközik alakítása, esti tanfolyamok létrehozása a dolgozó nők és a háziasszonyok számára, a hadifoglyok mielőbbi hazaengedése, a jegyrendszer bevezetése a legfontosabb élelmiszerekre, az ingyenes oktatás lehetővé tétele a szegény gyerekek számára stb.³⁰

1946-ban az MNDSZ országos vezetősége úgy ítélte meg, hogy a nők aktuális gondjai és az ország jövője szempontjából is az egyik legfőbb soron következő feladat az iskolák zavartalan működésének biztosítása. A bombázások után a népiskolák felét, a középiskolák 60%-át érte csapás. Számos iskolában még mindig nem volt ablaküveg, fűtés, berendezés, sok helyen pedig még az épületeket sem állították helyre. Hatalmas hiány mutatkozott a felszereltség terén is, nem volt elég könyv, taneszköz, valamint elegendő tanár sem.³¹ Az MNDSZ célja az volt, hogy a nőmozgalmon keresztül az egész társadalmat megmozgassák, és biztosítsák a tanítás megkezdésének minimális feltételeit. A nőtömegek több iskolát rendbe hoztak, kitakarítottak, tanításra alkalmassá tettek. Az árva gyerekek megsegítésére tankönyveket, tanszereket jutattak.³² 1945. augusztus 18-án hivatalosan bevezették a 8 osztályos, tandíjmentes általános iskolát. Az MNDSZ közreműködésének köszönhetően pedig 1946 augusztusában törvényjavaslatot fogadtak el, amely szerint a hittudományi karok és a katonatiszti főiskolák kivételével valamennyi egyetemi és főiskolai kar megnyitotta kapuit a lányok előtt.³³ Ez a lépés történelmi pillanat volt a nők elvi egyenjogúsításában, bár ahhoz, hogy a nők egyenlő arányban legyenek képviselve a felsőoktatásban és a különböző munkakörökben, még igen sok időnek kellett eltelnie. Mindezek mellett jelentős volt a szervezet kulturális, tömegfelvilágosító és oktatói tevékenysége is. Bábcsoportokat, analfabéta és esti tanfolyamokat szerveztek, különböző előadásokat tartottak a falusi lányok és asszonyok számára, hogy elsajáthassák az általános műveltséget.

A nőszövetség nagy sikerrel mozgósította a nőket, így 1946. november 17-én az asszonyok először emelték fel hangjukat a drágaság, az infláció ellen és tüntetést szerveztek a Nemzetgyűlés épülete előtt. December 1-ig adtak időt a kormánynak követeléseik teljesítésére: szigorú intézkedéseket a csempészek, spekulánsok ellen, árszállítást, igazságos áruelosztást kértek. *„Mi azt reméljük, hogy a minisztertanács a több oldalról érkező kérések és sürgetések hatására hathatós intézkedéseket fog hozni a drágaság letörésére, a nyereszkezők tényleges megfékezésére.”*³⁴ Ám a várva várt intézkedések helyett csak újabb áremelkedések történtek. Ennek a hatására a Parlament előtt tizenkétezres nőtömeg gyűlt össze,

³⁰ *Követeljük.* Asszonyok, 1946. május 1. 2. évf. 11–12. sz. 2.

³¹ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Budapest, 2010, Osiris. 320.

³² Orosz Szilárd: i.m. 453–454.

³³ Palasik Mária: A női egyenjogúság szabályozása Magyarországon a 20. század második felében. In.: Palasik Mária (szerk.): *A nő és a politikum. A nők politikai szerepvállalása Magyarországon.* Budapest, Napvilág Kiadó 2007. 103.

³⁴ Bíró Livia: *Asszonyok a minisztertanács előtt.* Asszonyok, 1946. december 11. 2. évf. 17. sz. 3.

az alábbiakat hangoztatva: „*Mi nem akarunk »forradalmat«*”, *nem akarunk vérengzeni. Csak azt akarjuk megvédeni, amit keserves munkával már egyszer megszereztünk magunknak: a munkahelyünket, amit mi építettünk fel a romokból, a kenyeret, amiért megdolgoztunk [...]. Csak részét kívánjuk annak, amihez jussunk van: egy darab rongyot, hogy ne fagyjanak meg a gyermekeink, egy tál meleg ételt minden napra. És ezt meg is fogjuk szerezni magunknak.*”³⁵ Fái Boris vezetésével 15 tagú küldöttséget választottak meg, amely a minisztertanáccsal az asszonyok nevében tárgyalt. A minisztertanács meghallgatta a küldötteket és ígéretet tett követeléseik megvalósítására. Rajk László belügyminiszter pedig biztosította az ország dolgozó asszonyait, hogy mihamarabb le fogják törni az árakat és a spekulációt. Pető Andrea történész, szociológus szerint: „*Azzal, hogy a nőket az utcára vitték, újfajta politizálási stílust is meghonosítottak: az utca megkérdőjelezheti a demokratikusán megválasztott Parlamentben ülő képviselők legitimitását és megbízhatóságát.*”³⁶

Hatalmas fejlődést tett meg az ország két év alatt, amihez az asszonyok jelentős mértékben járultak hozzá, de még mindig rengeteg gonddal néztek szembe az emberek. Rajk Lászlóné felhívta a figyelmet az alábbi problémákra: „*Harcunkat tovább folytatjuk, mert még úgy érezzük, hogy vannak követeléseink. Gyermekeink cipő nélkül vannak. Ugyanakkor a kirakatok luxuscipőkkel vannak tele. Férfjeink inge, ruhája már több foltot nem bír el [...]. Követeljük az utalványrendszer bevezetését, hogy az árucikkek el is jussanak a falu és város dolgozóihoz. Tudjuk, hogy gyenge volt a termés, de követeljük legalább annak, ami van igazságos elosztását...*”³⁷ Az MNDSZ tagjai tovább végezték munkájukat, küzdöttek egy szebb, jobb jövőért, ahol a nemek közötti társadalmi különbségek kiegyenlítődnének.

A fent leírtak röviden érzékeltetik az MNDSZ másfél-két évnyi munkáját és eredményeit, bár korántsem minden részletre kiterjedően. A kommunista hatalomnak köszönhetően kiszélesedett a nők tevékenysége, mely idővel átalakította Magyarország társadalomszerkezetét. Mint láttuk, a nőszövetség munkája a háború utáni években kiterjedt a gyermekvédelemre, az egészség- és iskolaügyre, a hadifoglyok fogadásának megszervezésére. Emellett kulturális, oktatási tevékenységet folytattak, valamint harcba szálltak a drágaság ellen is. Összességében elmondható tehát, hogy az MNDSZ nélkülözhetetlen segítséget nyújtott a háború utáni Magyarország újjáépítésében, azonban nem hunyhatunk szemet a felett, hogy eredményeiket az MKP támogatásának köszönhetően érték el, mindazonáltal az akkori propaganda hajlamos volt túlzásokba esni az MNDSZ szerepének említése során.

A tárgyalt időszakot követő években teljesen megváltozott a szervezet felépítése és célrendszere. Az ország újjáépítése utáni években már gazdasági és politikai célok kerültek előtérbe. A kommunista párt hatalmának erősödése nem csak a többpártrendszer felszámolásához, de a különböző női szervezetek megszünte-

³⁵ Visszajöttünk! Budapest asszonyai azonnali, erélyes intézkedéseket követelnek az árak letörésére. Asszonyok, 1946. december 11. 2. évf. 17. sz. 4–5.

³⁶ Pető Andrea: *Nőhistóriák. A politizáló magyar nők történetéből 1945–1951.* 109.

³⁷ Rajk Lászlóné: Karácsonyi gondok. Asszonyok, 1946. december 18. 2. évf. 18. sz. 2.

téséhez is vezetett. Példának okán megszüntették a Feministák Egyesületét, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségét, az összes egyházi nőmozgalmat, így a Katolikus Nőszövetséget, a Magyar Izraelita Nőegyesületek Országos Szövetségét, a szociáldemokrata nőmozgalmat és a többi szervezetet. Az MNDSZ ezáltal országos tömegszervezetté vált, a feloszlott nőegyesületek tagjai kénytelenek voltak beolvadni a szövetségbe, vagy felhagyni aktivitásukkal. Mindezek után az MNDSZ lényegében elveszítette „önállóságát”. A párt még a korábbiaknál is jobban ellenőrzése alatt tartotta a nőszövetség munkáját, amely teljes mértékben követte az MDP utasításait, nőpolitikáját, eszméit pedig népszerűsítette a lakosság körében.